

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 23. — Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

наставників: „У керівництві процесом самовиховання найголовніша складність, від якої хотілося б застерегти молодих учителів і керівників шкіл – це навмисність, штучність впливу” [6, т. 5, 237].

Ще одна сфера духовного життя підлітків, де яскраво виявляється самовиховання – це турбота про іншу людину, про молодшого школяра, допомога йому в навчанні. Щодо цього Сухомлинський відзначає: „Тільки тоді, коли підліток побачив в іншій людині частинку своєї духовної краси, він починає по-справжньому виховувати себе” [6, т. 5, 238].

Про вікову складність у виховній роботі з підлітками видатний педагог-гуманіст пише: „Отроцтво і ранню юність називають важким віком. У цей період бурхливого розвитку – фізичного, розумового, морального – перед вихователем постає багато труднощів. Подолати їх можна тільки тоді, коли виховання зливається із самовихованням” [6, т. 5, 238-239].

Важливий елемент у самовихованні – коли підліток залишається наодинці із собою, щоб подумати, помріяти, почитати і т. ін. З цього приводу Сухомлинський зазначав: „Ось чому одне із найважливіших виховних завдань ми вбачаємо в тому, щоб дати кожному підліткові духовний заряд для індивідуальної духовної діяльності – для роздумів і мрій, для пильного, строгого, вимогливого погляду на самого себе, для вимірювання самого себе найвищою міркою” [6, т. 5, 262].

Про великий вплив на самовиховання підлітків колективу, в якому вони навчаються, Василь Олександрович пише: „Якщо немає цікавої, ідейно багатой, напруженої праці колективу, якщо немає моральних відносин у колективі, то не може бути й повноцінної духовної діяльності, спрямованої на самооцінку та самовиховання” [6, т. 5, 263].

Важливим елементом самовиховання підлітка є те, як він ставиться сам до себе. Тут видатний педагог відзначав: „Я твердо переконаний: пізнаючи навколишній світ, дитина повинна пізнати себе, проїнятися почуттям глибокої поваги до себе. Самоповага – мати самовиховання” [6, т. 5, 286].

Ставлення до природи, до живих істот також значною мірою впливає на самовиховання підлітків. Сухомлинський відзначив, що піклуючись про живих істот, підлітки з малих років виховуватимуть самих себе.

Особливо важливою в самовихованні підлітків є постать учителя, його ставлення до вихованців. Щодо цього видатний педагог пише: „Мудра любов до дітей – вершина нашої педагогічної культури, думки й почуттів. Сердечність, теплота, доброзичливість у ставленні до дитини – те, що можна назвати загальним словом – доброта, є наслідком великої, тривалої роботи педагога над самовихованням почуттів” [6, т. 5, 299]. Великого значення надавав Сухомлинський звучанню ласкавих слів у школі. Він радив педагогам: „Хай звучить у ваших школах лагідне слово. Торкаймося ласкою дитячого серця. Бережімо людську гідність, утверджуємо в людині повагу до самої себе, виховуємо тонку чутливість до добра і зла” [6, т. 5, 359].

Видатний педагог зосереджує нашу увагу на тому, що мудрість життя людського справді полягає в тому, щоб бачити себе – і бачити правильно. Часто серед педагогів можна почути нерозуміння суті самовиховання. У відповідь на це Сухомлинський писав: „Суть самовиховання полягає в тому, щоб уміти примусити себе” [6, т. 5, 491].

Як бачимо, видатний педагог Сухомлинський великі надії покладав на школу у справі самовиховання підлітків. Він зазначає: „Шкільне навчання має бути активним ідейним громадським життям молодій людині, ставати виявом творчих сил особистості саме в той період її розумового, морального, естетичного розвитку, коли вона не тільки пізнає, засвоює знання про світ, а й виробляє власне ставлення до світу, до самої себе” [6, т. 5, 505].

ЛІТЕРАТУРА:

9. Біблія, Євангелія від Св. Матвія 6.7. – Об'єднання релігійних товариств, 1990.
10. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.
11. Каменський Я.А. Избранные педагогические сочинения: В 2-х т. Т.2. – М.: Педагогіка, 1982.
12. Національна доктрина //Освіта України. – 2002. – 23 квітня.
13. Сковорода Г.С. Вибрані твори: В 2-х т. – К.: Дніпро, 1972.
14. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. Т.5. – К.: Радянська школа, 1977.
15. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-ти т. Т. 50. – К., с.304.

Одержано редакцією 10.04.2002.

УДК: 37. 032: 17. 022. 1
ТЕРЕШКО

Л.В.

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Формування сучасної особистості нерозривно пов'язане з національним відродженням України, демократизацією і гуманізацією освітньої системи. Освіта як складова пізнавального і соціотехнічного процесу є основою державотворення. Соціальний прогрес передбачає одночасно зміну суспільної та індивідуальної свідомості особистості, тому з усією гостротою постає проблема формування нової генерації педагогічних кадрів з новим науково-педагогічним мисленням, творчим типом професійної діяльності й особистою відповідальністю перед суспільством і людством.

Становлення і розвиток незалежної держави і загострення глобальних проблем сучасності диктують необхідність формування в освітніх закладах покоління відповідальних, всебічно розвинутих, свідомих громадян, здатних забезпечувати рух суспільства на демократичних і гуманістичних засадах шляхом прогресу. Національна освітня доктрина виняткового значення надає орієнтації освіти на глобальні проблеми людства, усвідомлення пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими і класовими, на формування в особистості цілісної картини світу і планетарного мислення.

Техніцизм та прагматизм сучасного суспільства, нестабільність соціально-економічних процесів, аморальність у політиці та інші фактори призвели до руйнування життєвих планів і розчарування значної частини молоді. Освіта зіткнулася з багатьма новими проблемами у ставленні молоді до праці, загальнолюдських цінностей, егоїзмом та іншими вадами. Криза освіти набула глобальних масштабів і пов'язана насамперед зі зміною її ролі в сучасному світі. Її усвідомлення розпочалося ще з кінця 60-х років після виходу в світ відомої книги Ф.Кумбса, яка викликала активне обговорення та практичні спроби її подолання.

Стан освітньої системи на порозі XXI століття виявився вкрай суперечливим. З одного боку, освіта XX століття стала найважливішою сферою людської діяльності, її отримало більше людей ніж за всю попередню історію людства; досягнення в освіті закладені в основу вагомих соціальних перетворень та науково-технічного прогресу. З іншого боку, загострилися проблеми якості і релевантності освіти, впровадження освітніх технологій, виникла криза фінансування, управління, з'явилася проблема "освічених безробітних" та нестача висококваліфікованих викладачів вищих навчальних закладів, криза ефективності і продуктивності освітньої системи.

Найбільшою ознакою нашого часу є широке проникнення в усі сфери життєдіяльності людини засобів масової інформації. Якщо минуле століття пройшло під символом техногенної цивілізації, то майбутнє стане віком інформатизації і, зрозуміло, що ЗМІ стануть одним із наймогутніших факторів впливу на індивідуальну і суспільну свідомість людства. Нині особливо актуально звучать слова Цицерона: "Інформація – Бог нашого часу", вона відіграє важливу роль у зростанні самосвідомості індивіда, розширює горизонти бачення глобальних проблем соціуму. Існування єдиного інформаційного простору є дуже суттєвим фактором загальнолюдської інтеграції в соціальній, політичній, науковій сферах і особливо у сфері освіти і виховання. Тому першочерговим завданням є здійснення широкого діалогу з молоддю на гуманістичних засадах. У вирішенні цього інтеграційного завдання важлива роль належить засобам масової інформації. Але нині ми є свідками того, що не завжди процес інформатизації наповнений корисною інформацією, спостерігаються негативні деформації суспільно-інформаційних процесів. Тому особливою актуальністю і значимістю набуває необхідність наукового вивчення стану проблеми на інтеграційному рівні, з тим, щоб збагатити освітню теорію і практику не лише даними педагогічного впливу на особистість, але й розуміння її психологічних особливостей, спадкових даних, впливу соціуму, ЗМІ тощо.

Сучасна освітня система в Україні також переживає глобальну кризу в міру різних причин і факторів як суспільного так і світового значення, оскільки на даному історичному етапі виникла низка об'єктивних протиріч соціально-психологічного і педагогічного характеру: До них належить:

- недостатній рівень усвідомлення суспільством глобальних проблем, що постали перед людством, у тому числі екологічних, економічних, інформаційних;
- розрізненість і фрагментарність, а значить недостатність знань про природу, суспільство та сучасний світ, що сформувались під впливом авторитарної педагогіки, застарілих традиційних освітніх систем, могутнього інформаційного потоку безсистемної інформації;
- падіння моралі на рівні особистості і суспільства, у зростанні технологічної могутності людства;

Цілком зрозуміло, що у цих умовах потрібно, найперше, розібратися в закономірностях розвитку інформаційного суспільства і механізмах впливу інформаційних процесів на розвиток особистості. Без інтегрованих наукових досліджень та осмислення цих процесів впровадження новітніх технологій викладання дисциплін можуть виявитися неефективними. Найперше своє слово має сказати філософія освіти, яка на сучасному етапі проходить стадію свого становлення як самостійна наукова галузь. Активні наукові пошуки є переконливим доказом її перспективності та необхідності. 1-3 лютого 1996 р. у Києві відбулася перша Всеукраїнська науково-практична конференція "Філософія сучасної освіти та стан її розвитку в Україні". Активні дискусії відбуваються в Росії, які опубліковані на сторінках журналів "Педагогіка" №4.-1995.-С3-28, "Вопросы философии".-1995.-№11.-С.3-34. У пошуках практико-орієнтованих освітніх технологій Б.С.Гершунський видав книгу "Філософія освіти для XXI

століття” (1996), на його думку предметом філософії освіти є наукові знання і наукова парадигма. На думку ж Т.Куна, предметом мають стати також і закономірності розвитку власне освітньої галузі в усіх аспектах її функціонування.

Вітчизняні вчені - І.Д. Бех, І.А.Зязюн, Т.І.Поніманська вважають, що сучасна освіта в Україні має бути тільки гуманістичною [1,2,3].

Філософія сучасної освіти в Україні має відповісти на такі запитання :

- з якими освітніми концепціями Україна входить у XXI століття;
- як сприяти вихованню в українських громадян відчуття радості від пізнання світу і самих себе ?;
- яким чином освіта має допомогти людині самоактуалізуватися у житті ?

Кризовість людського буття у всесвітньому масштабі, звернула увагу філософів на важливі проблеми й особливо на формування загальнолюдських цінностей. Різні аспекти загальнолюдських цінностей аналізувалися у працях М.М.Бережного, М.П.Бочарова, В.П.Давидова, Н.М.Таланчука, Г.Гарсона, Е.Фрома та ін. Загальнолюдські цінності з позиції психології розглядали Є.А.Клімов, В.Б.Швірков.

Починаючи з 60-х рр. XX ст. у колишньому СРСР розпочалися дослідження ролі і можливостей засобів масової інформації, які доводять, що вони мають значний вплив на формування світогляду, інтелекту особистості, є самостійним джерелом знань, специфічним видом наочності, образною моделювання дійсності. Зокрема, це дослідження Р.М.Льбіна, Ю.Є.Лошкарьова, А.В.Мудрика, Д.І.Полторака, М.В.Іванова, Н.В.Іванової, Г.А.Усової та багатьох інших. Деякі їх твердження вже не відповідають повною мірою реаліям сьогодення.

Сучасні дослідження доводять, що вплив засобів масової інформації на формування загальнолюдських цінностей у молоді спеціально не планований педагогами, тому відбувається стихійно. Причиною такого стану є негативне ставлення педагогів до змісту і характеру матеріалів сучасних ЗМІ та невідповідність педагогічних кадрів до роботи в нових ринкових умовах. Тому нині особливої актуальності і значимості набуває соціально-педагогічний аналіз впливу ЗМІ на формування ціннісних орієнтацій молоді. Слід також вивчити за яких умов можна нейтралізувати їх негативний вплив і сприяти позитивному.

Педагогічні аспекти формування загальнолюдських цінностей висвітлені у працях вітчизняних і зарубіжних вчених : І.А.Зязюна, Т.І.Поніманської, С.О.Черепанової, О.В.Сухомлинської, І.Д.Бежа, А.А.Бодальова, Г.Б.Корнетова, Б.С.Гершунського, В.А.Караковського, Л.І.Новікової, В.А.Пономаренка, Дж.Хазарда (США) та ін.

Щоб не повторити вад минулого і вийти на світовий рівень освіти, вчені переосмислюють теоретико-методологічні основи національної системи освіти визначають нову парадигму гуманістичної освіти.

Як зазначає Т.І.Поніманська, педагогічна аксіологія розглядає ціннісні підходи до освіти, визначаючи цінність самої освіти. Виділення аксіологічної функції освіти як пріоритетної, дає можливість реалізувати вищу мету освіти – повноцінний розвиток людських якостей. [3, 347].

Якою на сьогодні має бути педагогічна освіта? Безперечно гуманістичною, що означає:

- визнання суб'єктності учня у навчальному процесі;
- гуманне ставлення до особистості учня та визнання його прав і свобод;
- педагогічну любов і небайдужість до його долі, оптимістичну віру в дитину;
- майстерність спілкування і співпрацю;
- терпимість до недоліків та пріоритет позитивного стимулювання.

В основі реалізації гуманістичної парадигми лежить новий погляд на особистість як мету освіти, ідея особистісної спрямованості навчально-виховного процесу, гуманізація та демократизація педагогічних стосунків, нове трактування індивідуального підходу і формування “Я-концепції”.

Новий погляд на особистість виражається у таких позиціях:

- особистість є суб'єктом, а не об'єктом навчального процесу;
- особистість – мета освітньої системи, а не засіб досягнення зовнішніх цілей;
- пріоритетними якостями особистості є вищі загальнолюдські цінності.

Найкраще може сприяти вирішенню цих завдань педагогіка співпраці, гуманістична педагогіка, особистісно-орієнтоване навчання, які передбачають демократизацію стосунків у педагогічному процесі, що означає:

- рівність учителя і учня у правах (право на вільний вибір, на помилки, особисту точку зору тощо);
- дотримання “Конвенції про права дитини”;
- стиль стосунків: не забороняти, а спрямовувати, не керувати, а співуправляти, не насилувати, а переконувати, не командувати, а організовувати, не обмежувати, давати волю вибору.

На нашу думку, вирішити вищезазначені актуальні проблеми національної системи освіти щодо формування всебічно розвинутого громадянина України можна за умови творчого, комплексного, системного використання гуманістичних ідей та новітніх технологій. На основі аналізу наукових праць

і позитивного педагогічного досвіду можна визначити шляхи здійснення навчання на гуманістичних засадах :

- вимогливість, основана на довірі і доброті;
- навчання з цікавістю, народженою зацікавленим викладанням;
- заміна поневолення бажанням учитися, що народжується від власного успіху;
- акцентованість на самостійному самовдосконаленні;
- застосування опосередкованих вимог через колектив;
- врахування індивідуальних особливостей, діагностування і прогнозування розвитку особистості;
- конструювання індивідуальних і групових програм розвитку та корекція розвитку.

Особистісний підхід передбачає формування позитивної “Я-концепції.” На порозі XXI століття соціум, в якому живе індивід змінюється із запаморочливою швидкістю, інформація, яку отримує людина моментально застаріває. Перед освітніми закладами ставиться завдання допомогти особистості знайти своє “Я”, сформувати механізм самозахисту від постійно змінюваного динамічного світу, який цю особистість часто деформує. Найголовніше, сучасна людина має сформуватися як особистість із вираженою індивідуальністю і вміти зоставатися собою, незважаючи на всі соціальні негаразди. Це різко підвищує значення загальнолюдських цінностей і в умовах руху людства до світової цивілізації вони є найважливішими при розробці педагогічних ідеалів і цілей.

Одним із всеохоплюючих і найбагатших педагогічних узагальнень, що викликали до життя різноманітні інноваційні процеси в освіті є педагогіка співпраці. Як цілісна технологія вона поки що не втілена у конкрету модель і немає нормативно-виконавського інструментарію. Але її ідеї увійшли майже в усі сучасні педагогічні технології, склали основу концепції національної освіти. Тому педагогіку співпраці потрібно розглядати як особливого типу проникаючу технологію, яка є втіленням нового педагогічного мислення, джерелом прогресивних ідей і, тою чи іншою мірою, проникаючою у багато сучасних педагогічних технологій.

Важлива роль у формуванні сучасної особистості належить впровадженню у педагогічну практику здобутків передового вітчизняного і зарубіжного досвіду, який на сучасному етапі активно вивчається і впроваджується в освітніх закладах. На міжнародній конференції “Керівництво глобальною освітою”, яка відбулася 23-26 липня 1997 р. у м.Бостоні (США) лейтмотивом стала думка:”Ми живемо в єдиному світі, який долає бар’єри на шляху до подальшої інтеграції”.

Включаючись у боротьбу за нову освіту ми не повинні ставити утопічне завдання зробити українську освіту такою як в країнах Заходу. Українська реальність вимагає вироблення власного механізму інтеграції здобутків психолого-педагогічної думки з традиціями національної освіти, особливостями національного менталітету. Для нашої освіти особливе значення має вивчення позитивного зарубіжного досвіду та функціонування освітньої системи; стажування науково-педагогічних кадрів, фінансова допомога для розширення можливостей брати участь у міжнародних конференціях, для передплати зарубіжних видань тощо.

Теоретичний аналіз проблеми підтверджує, що формування ціннісних орієнтацій молоді нині є досить складним і актуальним завданням через глобальні проблеми не тільки держави, але й усього людства, вимагають пошуку нових шляхів і напрямів освіти, серед яких найактуальнішим є гуманізація і демократизація освітньої системи, формування людини нового мислення і духовного світу. Гуманістична педагогічна традиція, яка має глибоке історичне коріння, набула нині яскраво вираженої тенденції до парадигматичного оформлення як цілісної сукупності певних теоретичних положень та способів їх практичної реалізації, принципів для спільної діяльності вчених, педагогів та вчителів.

ЛІТЕРАТУРА

16. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване навчання. – К.,1998. – 204 с.
17. Гершунський Б.С. Філософія образования для XXI века. – М.,1996. – 608 с.
18. Зязюн І.А. Філософські засади освіти в Україні //Філософія сучасної освіти в сучасній Україні:Матеріали першої Всеукраїнської науково-практичної конференції ”Філософія сучасної освіти та стан її розробки в Україні”. – К.,1997. – С.61-65.
19. Поніманська Т.І. Актуальні проблеми підготовки педагога до гуманістичного виховання дітей /Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі.36.наукових праць. –Рівне,2000. – С.347-349.
20. Самарцев О.Р. “ТВ в системі образования”. – М.,1995. – С.3-4.
21. Сухомлинська О.В. Цінності у вихованні дітей та молоді:стан розробки проблеми //Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С105-111.
22. Філософія образования: ”Круглий стол” журналу “Педагогіка” //Педагогіка.-1995. – №4. – С.3-28.

Одержано редакцією 18.04.2002.

ЗМІСТ

Вступне слово.....	3
Малафійк І.В. Системний підхід у дидактиці.....	4
Коновалова В.Б. Комунікативність як один з виразників системно-розвивального підходу під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	9
Шевчук О.А. Системний підхід у реалізації програми “Основи валеології”.....	11
Пеньковська Н.М. Рефлексія як новоутворення молодшого шкільного віку.....	13
Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	16
Воронюк І.В. Розвиваючі психологічні засоби стимулювання творчості молодших школярів.....	18
Єдімент Л.І. Застосування музичних редакторів в умовах системно-розвивального навчання учнів середніх класів.....	21
Поніманська Т.І. Філософсько-педагогічна сутність гуманістичного виховання.....	23
Пальчевський С.С. Розвиваючі основи контролю і оцінки сугестопедичної навчальної діяльності.....	26
Дичківська І.М. Система розвивального навчання О. Декролі як інноваційна педагогічна технологія.....	29
Максим’юк С.П. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання.....	32
Бєлова С.А. Проблеми розвивального навчання в теорії та практиці німецької реформаторської педагогіки початку ХХ ст. (“педагогіка особистості”).....	34
Бандура Р.Р., Рудь Г.В. Розвивальне навчання в історичному аспекті.....	38
Хролець О.І. Виховний і розвивальний потенціал уроків читання.....	41
Мороз Л.В. Проблема засвоєння лексики як розвитку розумової діяльності студентів.....	43
Галатюк Ю.М. Проектування творчої навчальної діяльності з фізики як система дидактичних задач.....	47
Малафійк І.В., Опанасик А.В. Окремі шляхи реалізації продуктивного навчання у системі підготовки майбутнього спеціаліста.....	51
Остапчук М.В., Бабійчук Т.П. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу.....	54
Суботіна Ю.А. Сприйняття геометричних образів учнями 5-6 класів на уроках математики за допомогою візуальних засобів POWER POINT.....	58
Малафійк О.І. Про організаційно-педагогічні заходи з розвитку уяви та образного мислення у школярів на комп’ютерній основі.....	60
Пікалова В.В. Педагогічні можливості використання макроконструкцій у пакетах динамічної геометрії.....	61
Семенюк М.П., Степанюк С.В. Оптимізація корекційного навчання молодших школярів із загальним мовним недорозвитком.....	64
Оксенюк О.В. Духовний розвиток – системоутворюючий чинник гуманітарних знань.....	67
Мунтян С.Г. Методологічний аспект навчання студентів іноземних мов.....	69
Соколовська С.В. Рухливі ігри на заняттях з іноземної мови в дитячому садку.....	71
Редько В.Г. Визначальні тенденції в конструюванні змісту шкільного підручника іноземної мови.....	75
Поривай С.Д. Творчий розвиток особистості школяра засобами музичного мистецтва.....	78
Швидків Г.Р. Дидактичні принципи вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти.....	82
Кіндрат В.К. Проблема сенситивних періодів онтогенезу молодшого школяра у фізичному вихованні.....	85
Вербець В.В. Теоретичні основи формування соціологічної культури молоді.....	87
Фіщук В.Г. В.О.Сухомлинський про самовиховання підлітків.....	90
Терешко Л.В. Актуальність проблеми формування загальнолюдських цінностей особистості.....	92
Цюлюпа С.Д. Культура вільного часу студентів.....	95
Граб О.В. Вирішення проблем освіти у вихованні молоді через організацію дозвілля.....	99
Середович В.В. Розвиток пізнавальної активності молодших учнів на основі поєднання навчання з образотворчою діяльністю.....	101
Степанець Л.І. Удосконалення мовленнєвої діяльності школярів в умовах гурткової роботи школи.....	104
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем’яненко І.О., Федорова І.Л. До проблеми адаптації студентів-першокурсників рівненського державного гуманітарного університету.....	105
Бондаренко М.І. Активізація навчального процесу у вищому навчальному закладі через самостійну роботу студентів.....	113
Сілков В.В. Дякі аспекти створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.....	117
Ікуніна З.І., Трубник І.В. До питання формування розумових операцій у дошкільників при проведенні дидактичних ігор та занять.....	121
Семеног О.М. Формування мовної особистості майбутнього вчителя.....	125
Дронова О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячого малюнка засобами казки.....	130

Іванова А.В. Проблема формування національної самосвідомості молоді в системі розвиваючого навчання.....	134
Огурцова С.В. Особливості занять ліпленням у контексті “Базового компоненту дошкільної освіти в Україні”.....	137
Джура О.Ф. Основні наукові принципи Б. Яворського у вченні про ладову організацію музичного мистецтва.....	140
Гаврилова Г.П. Літературна підготовка майбутніх учителів-словесників в умовах національного відродження (народознавчий аспект).....	144
Герман Н.В. Безпека життєдіяльності дитини у педагогічних поглядах М.М. Коцюбинського.....	148
Водолага Н.В. Добір методів навчання в роботі з дітьми різного віку.....	150
Ярмак Т.М. Деякі питання підвищення ефективності індивідуальних занять з фортепіано.....	155
Журба Л.В. Навчання домашнього читання англійською мовою на комбінованих факультетах (англійська мова як друга спеціальність).....	160
Георгян Н.М. Ритміка як засіб розвитку рухової культури дітей старшого дошкільного віку.....	166
Маркус Н.В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів.....	171
Гумінська О.О. Розвивальне навчання на уроках музики.....	173
Відомості про авторів	177

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Малафіїк І.В.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.08.2002 р. Підписано до друку 31.10.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 25,65. Обл. вид. арк. 26,54. Замовлення № 15/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20